ΙΟΝΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ

ΤΜΗΜΑ ΤΕΧΝΩΝ ΗΧΟΥ ΚΑΙ ΕΙΚΟΝΑΣ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Βίντεο Τέχνη

“MEMENTO MORI”

Ελένη Μπούρα

ΤΧ2010053

Επιβλέπων Καθηγητής

Τηλιγάδης Κωνσταντίνος

Κέρκυρα Οκτώβριος 2019

1.ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η πτυχιακή αυτή έχει ως θέμα την δημιουργία ενός οπτικοακουστικού έργου στα πλαίσια της βίντεο τέχνης που σχετίζεται με το ζήτημα της ζωής και του θανάτου. Στόχος είναι το έργο, να λειτουργήσει αφυπνιστικά στον θεατή, ως «Memento mori», υπενθύμιση της θνητής του φύσης και του αδιαπραγμάτευτου θανάτου του. Η αποδοχή της ανθρώπινης θνητότητας θέλει να λειτουργήσει ως κινητήρια δύναμη, ώστε να ωθήσει το θεατή ,στην καλύτερη ζωή του. Το έργο είναι επηρεασμένο από τις αξίες των Επικούρειων και Στωικών φιλοσόφων που οι θεωρίες τους, αν και με διαφορές, συγκλίνουν πως στόχος της ζωής είναι η ευδαίμον ζωή, η κατάκτηση της Αταραξίας και της Αρετής ως ύψιστα αγαθά. Και τα δυο φιλοσοφικά ρεύματα παρουσιάζουν ως εμπόδιο του ανθρώπου προς την κατάκτηση αυτής τον φόβο του θανάτου.

2. ABSTRACT

The subject of this thesis is the creation of an audiovisual work in the context of video art that deals with the concept of life and death. The purpose of the work is to awaken the viewer as a “memento mori”, a reminder of his mortal nature and non-negotiable death. The acceptance of human mortality wants to act as a driving force to push the viewer into his best life. The work is influenced by the values of the Epicurean and Stoic philosophers whose theories, though differing, converge that the purpose of life is the pursuit of good life, the conquest of Ataxia and Virtue as supreme goods. Both philosophical currents present the fear of death as an obstacle to man's conquest.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

1.ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΠΕΡΙΛΗΨΗ 1
2. ABSTRACT 1
3.ΕΙΣΑΓΩΓΗ 5
3.1.ΣΚΟΠΟΣ ΤΟΥ ΕΡΓΟΥ 5
3.2.ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ ΤΟΥ ΕΡΓΟΥ 5
4.ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ 6
4.1 . Η ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ ΤΩΝ ΕΠΙΚΟΥΡΕΙΩΝ 6
4.1.1.. ΟΙ ΗΔΟΝΕΣ 8
4.1.2. Ο ΘΑΝΑΤΟΣ 10
4.2.Η ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ ΤΩΝ ΣΤΩΙΚΩΝ 13
4.2.1. ΣΕΝΕΚΑΣ, ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΣΥΝΤΟΜΙΑΣ ΤΗΣ ΖΩΗΣ 14
4.2.2.ΣΥΝΟΠΤΙΚΑ 17
5.MEMENTO MORI 17
6.ΕΠΙΡΡΟΕΣ 18
6.1 «Η ΕΒΔΟΜΗ ΣΦΡΑΓΙΔΑ» ΚΑΙ “IKIRU” 18
6.2 BILL VIOLA. 22
6.3 FRIDA KAHLO 23
7. ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ 24
8.ΣΗΜΕΙΟΛΟΓΙΚΗ ΚΑΙ ΤΕΧΝΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ 28
9.ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ 40
10. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ 41

3.ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η παρούσα εργασία είναι η παρουσίαση του θεωρητικού και πρακτικού πλαισίου μέσα στο οποίο δημιουργήθηκε το έργο «Memento mori ». Αρχικά γίνεται μια ανάλυση του σκοπού του έργου και του αντικειμένου του, ύστερα αναπτύσσεται το θεωρητικό πλαίσιο πάνω στο οποίο βασίστηκε το σενάριο και ύστερα μια αναλυτική αναφορά της προ παραγωγής, παραγωγής και μετα-παραγωγής του έργου. Το έργο ανήκει στο πεδίο της βίντεο τέχνης.

3.1.ΣΚΟΠΟΣ ΤΟΥ ΕΡΓΟΥ

Σκοπός της εργασίας αυτής είναι η δημιουργία ενός σύγχρονου οπτικοακουστικού έργου που θα λειτουργήσει ως "Memento mori". Θέλει να επεξεργαστεί την θνητότητα του «είναι» και του ανθρώπου και να δώσει μια αφυπνιστική εμπειρία στον θεατή. Ο θεατής καλείται να αποκωδικοποιήσει τα μηνύματα του έργου και να δημιουργήσει την δική του εμπειρία μέσα από αυτό. Θέλει να απευθυνθεί στον θεατή και να προσπαθήσει να βρει σημεία που να μπορέσει να τα συνδέσει σημειολογικά με την εμπειρία του μέχρι στιγμής στην ζωή. Σκοπεύει στην δημιουργία ενός μυστηριακού και ίσως κάπως τρομακτικού συναισθήματος, οι οποίες όμως προορίζονται να δράσουν σε εκείνον ως αφύπνιση και όχι τρόμο ή απραξία. Να του υπενθυμίσουν την θνητή και εφήμερη φύση του, και να μεταδώσουν την ανάγκη για ζωή και όχι απλά ύπαρξη μέσα στον χρόνο.

3.2.ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ ΤΟΥ ΕΡΓΟΥ

Βασικό αντικείμενο της εργασίας είναι το ζήτημα του θανάτου. Το ζήτημα αυτό επεξεργάζεται μέσα από δυο οπτικές γωνίες, τον φόβο του θανάτου και την έννοια της πραγματικής βίωσης της ζωής μέσα από τις ιδέες των Επικούρειων και Στωικών φιλοσόφων.

Η βασική ιδέα του έργου, ακροβατεί ανάμεσα στο είναι και το μη είναι. Το «είναι» ορίζεται σύμφωνα με τους Στωικούς και κυρίως με τον φιλόσοφο Σενέκα στο βιβλίο «Περί της συντομίας της ζωής» όπου και μιλάει για τον τρόπο που θα έπρεπε κανείς να ζει . Το «μη είναι» , επεξεργάζεται κυρίως από την πλευρά του Επίκουρου και των ιδεών της φιλοσοφικής του σχολής. Το «μη είναι» ορίζεται ως η ανυπαρξία , ο θάνατος, το τέλος, η τέλεια τελεία της ανθρώπινης ύπαρξης. Ως πληγή της θνησιμότητας ορίζεται ο φόβος του θανάτου. Παρά την

καταστροφή που φέρει για την σωματική υπόσταση του ανθρώπου ο θάνατος, η ιδέα του μας σώζει. Ο άνθρωπος πρέπει να γνωρίζει την θνητή του κατάσταση,

«Προφυλάσσοντας τον εαυτό σου από τον θάνατο τον προφυλάσσεις και από την ζωή»[1].

Ο θάνατος μπορεί να αποτελέσει κινητήρια δύναμη για το πνεύμα του ανθρώπου. Έτσι οι θεωρίες που παρουσιάζονται στην πορεία στηρίζουν την άποψη αυτή και ορίζουν ως μόνη σωτηρία τον ανθρώπων, την αποδοχή αυτού και την αξιοποίηση του έμβιου χρόνου που τους δίνεται.

4.ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

Στα επόμενα κεφάλαια παρουσιάζονται οι απόψεις των Επικούρειων και Στωικών φιλοσόφων, όσο αφορά το ζήτημα του θανάτου και της ζωής. Και οι δυο προσεγγίσεις μοναδικό στόχο έχουν την ανακούφιση του ανθρώπινου πόνου και την κατάκτηση της ευδαιμονίας ως ύψιστη αρετή. Και οι Στωικοί και οι Επικούρειοι, έχουν βαθιά ανθρωπιστικό υπόβαθρο, εστιάζουν στο άτομο και την ευτυχία του[2]. Η αποδοχή του αναπόφευκτου του θανάτου είναι ο κοινός πυλώνας για την κατάκτηση της ευτυχίας[3].

«Να βρούμε την γαλήνη με τον Επίκουρο, να νικήσουμε την ανθρώπινη φύση με τους Στωικούς.» [4]

4.1 . Η ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ ΤΩΝ ΕΠΙΚΟΥΡΕΙΩΝ

Ο Επίκουρος ήταν αρχαίος Έλληνας φιλόσοφος (341-271 π. Χ) γεννημένος στην Σάμο, το 307-306 π.Χ. έχοντας πλέον μεταβεί στην Αθήνα ίδρυσε την δική του φιλοσοφική σχολή , γνωστή ως ο «Κήπος του Επίκουρου», λόγω του κτίσματος που στεγαζότανε και αντιστοίχως το φιλοσοφικό ρεύμα του Επικουρισμού[5]. Ο Επίκουρος διαμορφώνει και ασκεί μια φιλοσοφία,

---

[1] Irvin D.Yalom, *Στον Κήπο Του Επίκουρου, Αφήνοντας Πίσω Τον Τρόμο Του Θανάτου*, μτφρ Ευαγγελία Ανδρίτσου και Γιάννης Ζερβάς (Αθήνα: Αγρα,2017), 47.

[2] Robert Sharples, *Στωικοί, Επικούρειοι Και Σκεπτικοί, Μια Εισαγωγή Στην Ελληνιστική Φιλοσοφία*, μτφρ. Μαρίνα Λυπουρλή και Γιάννης Αβραμίδης, (Θεσσαλονίκη: Θυραθέν,2002),146

[3] Sharples, *Στωικοί, Επικούρειοι Και Σκεπτικοί*, 168 .

[4] L.A Seneca, *Περί Της Συντομίας Της Ζωής [De Brevitae Vitae]*, μτφρ. Νίκος Πετρόχειλος, (Αθήνα: Πατάκης, Ιούλιος 2017), 77.

[5] Νίκος Αθ. Ματσούκας, *Ιστορία Της Φιλοσοφίας. Αρχαίας Ελληνικής- Βυζαντινής- Δυτικοευρωπαϊκής, Με Σύντομη Εισαγωγή στη Φιλοσοφία*. (Θεσσαλονίκη: Κυριακίδη, 2016), 272.

με μοναδικό στόχο την ανακούφιση της ανθρώπινης δυστυχίας και την κατάκτηση της ευδαιμονίας του ανθρώπου, που ο ίδιος αποκαλεί, «Αταραξία ». Ο Yalom[6] χαρακτηρίζει την φιλοσοφία αυτή, που στοχεύει στην κατάκτηση της γαλήνης ως «Ιατρική φιλοσοφία»[7]. Όπως ένας γιατρός ανακουφίζει και αντιμετωπίζει έναν σωματικό πόνο, το ίδιο κάνει και ο Επίκουρος με τους διανοητικούς πόνους του ανθρώπου και της ύπαρξης. Θεωρεί πως η φιλοσοφία έχει μόνο νόημα άμα βοηθάει τον άνθρωπο στην πορεία του προς την ευδαιμονία. Έτσι λοιπόν ορίζει ως στόχο της ζωής την κατάκτηση της ευτυχίας, Αταραξία και την απαλλαγή του ανθρώπου από τον πόνο. Στόχος είναι μια ζωή με λιγότερο πόνο και την περισσότερη ηδονή[8]. Η ηδονή δεν έχει την ίδια έννοια εδώ που έχει την σήμερον ημέρα, θα εξηγηθεί παρακάτω.

Ξεκινώντας για την κατάκτηση της «Αταραξίας», ο Επίκουρος θέτει ως προϋπόθεση την κατάκτηση της «Απονίας». Η Απονία αποτελεί το πρώτο επίπεδο ευδαιμονίας του ανθρώπου, είναι η απαλλαγή του ανθρώπου από την σωματικό πόνο και η κατάσταση γαλήνης του σώματος, κορεσμένο και υγιές. Όταν ο άνθρωπος κατακτήσει την πρώτη αυτή βαθμίδα ευτυχίας, σε σωματικό επίπεδο, τότε μπορεί να περάσει στο διανοητικό επίπεδο της Αταραξίας του νου και της πλήρης ευτυχίας. Στο δεύτερο λοιπόν επίπεδο, το αντίστοιχο του σωματικού πόνου και αναγκών είναι ο διανοητικός πόνος και ο φόβος. Στηρίζει πως αυτό που κρατάει τον άνθρωπο μακριά από την γαλήνη είναι ο φόβος και κυρίως ο φόβος του θανάτου. Ο φόβος του θανάτου, είναι η αιτία των μεγαλύτερων δεινών, γιατί μας δημιουργεί ανάγκη για ασφάλεια, και όσο την επιζητούμε χάνουμε την ζωή[9]. Η διαρκής αναζήτηση ασφάλειας και ηδονών βάζει τον άνθρωπο σε μια διαρκή διαδικασία μη ικανοποίησης, προκαλεί διαρκώς νέες «ανάγκες» και «στόχους» αναγκάζοντας τον άνθρωπο να μην μπορεί να βρει γαλήνη και εν τέλει ικανοποίηση.

[6] Ο Irvin David Yalom, γεννημένος στην Washington το 1931, είναι ένας από τους σημαντικότερους εν ζωή, εκπροσώπους της υπαρξιακής ψυχολογίας. Είναι γνωστός για το ακαδημαϊκό του έργο, ως συγγραφέας του πληρέστερου εγχειριδίου υπαρξιακής ψυχοθεραπείας.
[7] Yalom, *Στον Κήπο Του Επίκουρου*, 14.
[8] Sharples, *Στωικοί, Επικούρειοι Και Σκεπτικοί*,147.
[9] Sharples*, Στωικοί, Επικούρειοι Και Σκεπτικοί*,160.

4.1.1.. ΟΙ ΗΔΟΝΕΣ

Έχοντας λοιπόν ως στόχο την καλύτερη δυνατόν ζωή, ο επικουρισμός κάνει λόγο για την ευχαρίστηση και την βίωση των ηδονών.

« *Η ηδονή είναι η αρχή και ο σκοπός του μακαρίως ζην.*[10]»

«Όταν λοιπόν υποστηρίζουμε ότι σκοπός είναι η ηδονή, δεν εννοούμε τις ηδονές των ασώτων και των αισθησιακών απολαύσεων, όπως νομίζουν κάποιοι….- αλλά εννοούμε το να μην υποφέρει κανείς σωματικούς πόνους και το να μην είναι η ψυχή του ταραγμένη. Γιατί την γλυκιά ζωή δεν μας την προσφέρουν τα φαγοπότια και οι διασκεδάσεις, οι απολαύσεις με αγόρια και κορίτσια, ούτε τα ψάρια και τα άλλα εδέσματα που προσφέρει ένα πολυτελές τραπέζι, αλλά ο νηφάλιος στοχασμός, αυτός που ερευνά τα αίτια κάθε προτίμησης μας ή κάθε αποφυγής μας και αποδιώχνει τις δοξασίες που με τόση σύγχυση γεμίζουν την ψυχή μας .[11]»

Η έννοια της ηδονής στον επίκουρο, δεν έχει ακριβώς την σημερινή έννοια, θα μπορούσαμε καλύτερα να κάνουμε λόγο περί αναγκών και επιθυμιών . Ένας ευδαίμον βίος είναι αυτός που έχει ζήσει την ηδονή και μέσω αυτών έχει φτάσει στην Αταραξία, το ύψιστο διανοητικό καλό και το απόλυτο ζητούμενο της ζωής. Χωρίς την διάκριση των ηδονών ο άνθρωπος δεν μπορεί να φέρει τον εαυτό του στο επίπεδο γαλήνης και ευτυχίας που ζητάει ο Επίκουρος. Και αν αυτό δεν συμβεί ο άνθρωπος έχει σπαταλήσει τον δανεικό χρόνο του βίου του, επιστρέφοντας στο κενό. Η φιλοσοφία του Επίκουρου χωρίζει τις ηδονές σε τρείς κατηγορίες[12].

1. Φυσικές και αναγκαίες
2. Φυσικές, αλλά μη αναγκαίες
3. Μη αναγκαίες και μη φυσικές

Η πρώτη κατηγορία μιλάει για τις βασικές ανάγκες του ανθρώπου όπως η τροφή και η στέγαση ανάγκες που πρέπει να ικανοποιηθούν για την διαβίωση του. Αφού ικανοποιηθούν επέρχεται η ηδονή και η ευτυχία, ο κορεσμός και η ασφάλεια. Είναι το πρώτο επίπεδο κατάκτησης της ευδαιμονίας αφού η ικανοποίηση αυτών των αναγκών καταλήγουν στην Απονία, την σωματική δηλαδή υγεία του ανθρώπου.

---

[10] Γιάννης Αβραμίδης, *Επίκουρος, Κείμενα- Πηγές Της Επικούρειας Φιλοσοφίας Και Τέχνης του Ζην,* (Θεσσαλονίκη: Θύραθεν), 175.
[11] Αβραμίδης, *Επίκουρος,* 179.
[12] Sharples, *Στωικοί, Επικούρειοι Και Σκεπτικοί*,149-150.

«Αρχή και ρίζα παντός αγαθού είναι η ηδονή του στομαχιού, ακόμα και η σοφία και οι υψηλές ενασχολήσεις σε αυτήν στηρίζονται»[13]

Η δεύτερη κατηγορία μιλάει για φυσικές ανάγκες οι οποίες όμως δεν είναι απαραίτητες για την διαβίωση του ανθρώπου. Πιο επεξηγηματικά, μιλάει για μια φυσική ανάγκη όπως η τροφή αλλά το ορίζει ως αναζήτηση μιας συγκεκριμένης, σπάνιας ίσως τροφής ή τροφή που δεν κατέχουμε, μιλάει για στέγη αλλά εννοεί το κυνήγι μιας τεράστιας έπαυλης που δεν έχει όμως να κάνει με την απλή ικανοποίηση μιας ανάγκης αλλά από μια τυφλή επιθυμία, αχρείαστη και αλαζονική.

Τέλος η τρίτη κατηγορία, χαρακτηρίζεται και ως κενές και μάταιες επιθυμίες όπως φήμη, δόξα και υπέρμετρες φιλοδοξίες. Ο άνθρωπος πολύ συχνά αποζητά τέτοιες ηδονές πιστεύοντας πως όταν τις κατακτήσει θα του χαρίσουν την ευδαιμονία που επιζητά, αντίθετα όμως ο Επίκουρος στηρίζει πως τελικά η ικανοποίηση τους δεν φέρει κάποια ηδονή παρά καθυστερεί ή αποπροσανατολίζει τον άνθρωπο από τον πραγματικό του στόχο , την αταραξία. Το άγχος της επιτυχίας το πιθανότερο είναι να του στερήσει την αταραξία και να τον καταστήσει δυστυχή.

Μια λοιπόν από τις κενές ανάγκες των ανθρώπων είναι και η αλαζονική ανάγκη ατέρμονης ζωής. Η επιθυμία να μην πεθάνει ποτέ και να υπάρχει για πάντα ή ο φόβος του να μην πεθάνει πριν γευτεί κάθε ηδονή που ο καθένας έχει ονειρευτεί. Ο άνθρωπος πιστεύει πως ζώντας παραπάνω θα απολαύσει περισσότερη ηδονή, αν ο χρόνος του είναι μεγαλύτερος θα είναι μεγαλύτερη και η ηδονή. Ο Επίκουρος διαφωνεί με αυτό και στηρίζει πως η ηδονή δεν βασίζεται στην ποσότητά της αλλά στην ποιότητα της.

«Ο άπειρος χρόνος δεν περιέχει περισσότερη ηδονή από τον περιορισμένο, αν μετρήσει κανείς με το λογικό τα όρια της ηδονής»[14]

«Το κορμί ,βέβαια, τοποθετεί τα όρια της ηδονής στο άπειρο και άπειρος είναι και ο χρόνος που θα χρειαζόταν για να του την προσφέρει. Όμως ο νους που κατανόησε λογικά το σκοπό και τα όρια του σώματος κι έδιωξε τους φόβους περί αιώνιας ζωής, δίνει πληρότητα στη ζωή και δεν έχει πια καμία ανάγκη από την αιωνιότητα. Ο λογικός άνθρωπος, ωστόσο, δεν αποφεύγει την

[13]Αβραμίδης, *Επίκουρος*, 207.
[14]Αβραμίδης, Επίκουρος, 209.

ηδονή κ όταν οι περιστάσεις τον οδηγούν στο τέρμα της ζωής, δεν φεύγει με την ιδέα ότι η διάνοια του υπήρξε ελλιπής ως προς τον άριστο βίο.[15]*»*

4.1.2. Ο ΘΑΝΑΤΟΣ

Αφού λοιπόν κανείς κατακτήσει τις ηδονές του και μπορέσει να ζήσει με αυτές, ο φόβος του θανάτου είναι το τελευταίο κομμάτι που τον κρατά μακριά από τον στόχο. Ο φόβος αυτός επηρεάζει τον άνθρωπο και δεν τον αφήνει να δει καθαρά τις ανάγκες, της ηδονές του, και να ζήσει ευτυχής την παρούσα ζωή του. Μέσα από την φιλοσοφία των Επικούρειων μπορούμε να διακρίνουμε την διδαχή τους ενάντια στον φόβο αυτό. Θα μπορούσαμε να ομαδοποιήσουμε τα επιχειρήματα αυτά σε τρείς θεματικές.

1.Η θνητότητα της ψυχής,

2. Το αδιάφορο του θανάτου και

3. Το επιχείρημα της συμμετρίας.[16]

Οι επικούρειοι απορρίπτουν την πλατωνική έννοια της ψυχής που εκείνη επιβιώνει και μετά του θανάτου και στηρίζουν την ανυπαρξία. Η ψυχή είναι το άθροισμα ατόμων, που την κάνουν να ζει και να κινείται μέσα στα όρια της σωματικής ύπαρξης.

«Όταν αυτό το άθροισμα ατόμων λυθεί, η ψυχή διασπάται , δεν έχει πια αισθήσεις και επιστρέφουν στην αρχική τους φύση ως άτομα στο κενό. Τα άτομα είναι οι αιώνιες και άφθαρτες ενέργειες, που με τον στροβιλισμό τους στο κενό δημιουργούν όλο το σύμπαν.[17]*»*

Αυτός λοιπόν είναι ο θάνατος της ψυχής σύμφωνα με τον Επίκουρο, που είναι ταυτόχρονος με τον σωματικό θάνατο. Δεν υπάρχει η έννοια της μετά θάνατον επιβίωσης της ψυχής. Στο πλαίσιο αυτό, είναι σημαντικό πως οι επικούρειοι στηρίζουν πως θα πρέπει να δεχτούμε τον θάνατό μας εφόσον τα άτομα που αποτελούν την ψυχή και το σώμα μας είναι απαραίτητα στο σύμπαν για τις μελλοντικές γενιές. Τίποτα δεν γίνεται εκ του μη όντως. Αυτό

[15] Αβραμίδης, Επίκουρος, 209.
[16] Yalom , *Στον Κήπο Του Επίκουρου*, ,89.
[17] Νίκος Αθ., Ματσούκας, *Ιστορία της Φιλοσοφίας. Αρχαίας Ελληνικής- Βυζαντινής- Δυτικοευρωπαϊκής, Με Σύντομη Εισαγωγή στη Φιλοσοφία*. (Θεσσαλονίκη: Κυριακίδη, 2016.), 278-279.

το βλέπουμε και σε επιστολή του Λουκρήτιου[18] όπου απευθύνεται σε άνθρωπο που δεν θέλει να πεθάνει:

«Χρειάζεται ύλη για να αναπτυχθούν οι ερχόμενες γενιές, που κι αυτές θα σε ακολουθήσουν όταν κλείσει ο κύκλος της ζωής τους, το ίδιο κι εκείνες που προηγήθηκαν από σένα, κι έχουν ήδη υποκύψει και υποκύπτουν. Έτσι ποτέ δεν θα σταματήσουν τα πράγματα να γεννιούνται το ένα από το άλλο, η ζωή δεν δ΄΄δίνεται σε κανέναν ως ιδιοκτησία, δίνεται για προσωρινή χρήση»[19]

«Αυτοί που λένε ότι η ψυχή είναι ασώματη, δεν ξέρουν τι λένε, διότι αυτό που είναι ασώματο δεν μπορεί ούτε να ενεργεί ούτε να πάσχει», έλεγε ο Επίκουρος.[20]

Για τους Επικούρειους , ο θάνατος είναι η απουσία των αισθήσεων, έτσι λοιπόν μας φέρνει στο δεύτερο θέμα τους, περί του αδιάφορου του θανάτου. Η συνείδηση του ανθρώπου παύει με τον θάνατο, και η ψυχή, με την πλατωνική έννοια δεν επιβιώνει αυτού. Έτσι λοιπόν θάνατος δεν μπορεί να μας επηρεάσει εφόσον όταν αυτός υπάρχει εμείς δεν μπορούμε να το αντιληφθούμε εφόσον ο θάνατος είναι η απουσία της αίσθησης. Δεν μπορούμε στην νεκρική κατάσταση να νιώσουμε ούτε χαρά, ούτε λύπη άρα δεν μπορεί η κατάσταση αυτή με κάποιο τρόπο να μας βλάψει, η κατάσταση αυτή ως συνείδηση είναι ανυπαρξία. Ο θάνατος όσο εμείς υπάρχουμε δεν είναι παρών και όταν εκείνος είναι εμείς δεν υπάρχουμε[21].

Αν λοιπόν γνωρίζουμε πως ο θάνατος δεν μπορεί να μας επηρεάσει καθόλου δεν υπάρχει λόγος να τον φοβόμαστε. Είναι ένα αναμενόμενο που δεν ωφελεί σε τίποτα να το φοβόμαστε. Φυσικά, εδώ οι Επικούρειοι δεν έννουν πως ο θάνατος γ΄΄γίνεται κάτι θεμιτό, αλλά γνωρίζοντας την αλήθεια και δεχόμενοι τον, μας γίνεται αδιάφορο.

«Εκείνο που δεν φέρνει ταραχή όταν είναι παρόν, άδικα προξενεί πόνο όταν αναμένεται. Το πιο φοβερό από τα κακά, ο θάνατος, δεν είναι τίποτε για μας -στον βαθμό που όσο υπάρχουμε, δεν είναι παρών· κι όταν πάλι είναι παρών εκείνος, τότε δεν υπάρχουμε εμείς. Άρα, ο θάνατος δεν υπάρχει ούτε για τους ζωντανούς ούτε για τους πεθαμένους-εφόσον για τους πρώτους δεν υπάρχει, ενώ οι άλλοι δεν υπάρχουν πια.»[22]

---

[18] Ο Λουκρήτιος ήταν (94-55π.Χ) ήταν Ρωμαίος ποιητής και φιλόσοφος. Άνηκε στο ρεύμα της επικούρειας φιλοσοφίας. Το έργο του «Περί της Φύσεως Των Πραγμάτων» στόχο έχει την απαλλαγή του ανθρώπινου νου από τον φόβο του θανάτου.

[19] Sharples, *Στωικοί, Επικούρειοι Και Σκεπτικοί*,168.

[20] Αβραμίδης, *Επίκουρος-Κείμενα*, 137.

[21] Γιώργος Ζωγραφίδης, *Επίκουρος, Ηθική, Η Θεραπεία Της Ψυχής*,(Θεσσαλονίκη: Ζήτρος,2009), 253.

[22] Αβραμίδης, *Επίκουρος-Κείμενα*, 255.

Το τρίτο θέμα είναι το λεγόμενο συμμετρικό επιχείρημα. Σε σχέση με τον φόβο της ανυπαρξίας που μπορεί να κυριεύει κάποιους ανθρώπους ο Επίκουρος παραθέτει το επιχείρημα πως ούτε αυτό μπορεί να μας τρομάζει. Η κατάσταση αυτή έχει προηγηθεί για μας πριν την κατάσταση της γέννησης, της θνητότητας. Έτσι είναι μια εμπειρία που καμία μνήμη για μας δεν φέρει ούτε μας επηρεάζει κάπως στην παροντική ζωή μας. Η ίδια ακριβώς λοιπόν κατάσταση θα επανέλθει και μετά τον θάνατο μας, μια κατάσταση που όπως και η ίδια η ανυπαρξία και ο θάνατος, δεν μπορούν να μας βλάψουν.

« Κι όπως στο παρελθόν δε νιώσαμε κανένα πόνο,...ακριβώς έτσι, και όταν δεν θα υπάρχουμε, όταν θα έχει γίνει ο αποχωρισμός του σώματος και της ψυχής που από κοινού μας απαρτίζουν, τίποτε απολύτως δε θα μπορεί να μας συμβεί ή να ξαναζωντανέψει τις αισθήσεις μας [23].»

Έτσι λοιπόν ο Επίκουρος μιλάει για μια ζωή η οποία βασίζεται στην απόλαυση του παρόντος. Και για τον Επίκουρο και για τους Στωικούς που θα δούμε παρακάτω, η ευδαιμονία βασίζεται στην αποδοχή του αναπόφευκτου και στην αξιοποίηση του παρόντος[24], της ζωής σε όλο της το πλαίσιο, απαλλαγμένη από πάθη και περισπασμούς. Οι φιλοσοφίες τους είναι υπενθύμιση της ύπαρξης και καθησύχαση του νου. Προσπαθούν να μας φέρουν πιο κοντά στους εαυτούς μας. Η ζωή μας ανεξαρτήτως αν θα είναι μεγάλη ή μικρή είναι το μοναδικό που μπορούμε να βιώσουμε, έτσι οφείλουμε να κάνουμε και να την διαμορφώσουμε με τον καλύτερο δυνατό τρόπο.

Όπως λέει και ο Λουκρήτιος με το να φοβόμαστε και να στεναχωριόμαστε μολύνουμε την ζωή, και αν έχουμε ζήσει μια ζωή ενάρετη, που έχουμε σύμφωνα με τις επικούρειες ιδέες βιώσει την Απονία και την Αταραξία, τώρα χορτασμένοι από αυτές τις ηδονές δεν θα έπρεπε να φοβόμαστε το τέλος. Το αναπόφευκτο αυτό τέλος θα έπρεπε σε όλη την διάρκεια του δανεικού βίου μας να λειτουργεί ως κινητήρια δύναμη για την αξιοποίηση του χρόνου αυτού[25].

«Ο θάνατος το, φρικωδέστατων των κακών, λέει ο Επίκουρος μπορεί να αντιμετωπιστεί με ήρεμη και λαγαρή σκέψη ώστε να καταστεί φίλος και ευεργέτης. Όταν ξέρουμε την αλήθεια τότε χάνει την φοβερή επίδραση του πάνω μας. Έτσι ο θάνατος δεν μας απειλεί σε τίποτα παρά μόνο οι προλήψεις για εκείνον. Εφόσον ο θάνατος είναι στέρηση των αισθήσεων όταν

[23] Λουκρήτιος, *Για την Φύση Των Πραγμάτων*, μτφρ Θεόδωρος Αντωνιάδης και Ρούλα Χαμέτη,(Θύραθεν, Θεσν/νίκη 2005) ,241.
[24] Sharples, *Στωικοί, Επικούρειοι Και Σκεπτικοί*, 168.
[25] Ματσούκας, *Ιστορία Της Φιλοσοφίας*, 277.

απουσιάζει δεν μπορεί να μας πλήξει και όταν είναι παρών απουσιάζουν οι αισθήσεις, οπότε πάλι μας είναι αδιάφορος. Ο σοφός δεν παραιτείται από την ζωή ούτε φοβάται τον θάνατο[26].

«Γεννηθήκαμε μια φορά και δεν γίνεται να γεννηθούμε και δεύτερη και κάτ' ανάγκη δεν υπάρχει πια κάτι αιώνια. Όμως εσύ που δεν εξουσιάζεις το αύριο, αναβάλλεις την ευτυχία σου: και η ζωή σπαταλιέται στις αναβολές κι ο καθένας μας πεθαίνει γεμάτος ασχολίες.»[27]

4.2.Η ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ ΤΩΝ ΣΤΩΙΚΩΝ

Ο Στωικισμός είναι ένα φιλοσοφικό ρεύμα που ιδρύθηκε από τον Ζήνωνα τον Κιτέα στην Αθήνα το 300-250 π.Χ. Πήρε την ονομασία της από τον χώρο που βρισκόταν την, «Ποικίλη Στοά». Το ρεύμα αυτό χωρίζεται σε τρεις φάσεις, την Αρχαία, την Μέση και την Νέα Στοά. Στην αρχαία στοά, βασικοί εκπρόσωποι είναι ο Ζήνων, ο Κλεάνθης και ο Χρύσιππος στην αρχαία Αθήνα όπου και θέτουν τις βάσεις του ρεύματος. Στην Μέση Στοά με εκπρόσωπο τον Παναίτιο , η φιλοσοφία συγκεντρώνεται στο κοσμολογικό επίπεδο και τέλος, στην Νέα Στοά κατά την ρωμαίικη Αυτοκρατορία, με βασικό εκπρόσωπο τον Σενέκα, με τον οποίο θα ασχοληθούμε εκτενέστερα , η φιλοσοφία εστιάζει περισσότερο σε ηθικά θέματα και υπαρξιακά.[28].

Βασική ιδέα της φιλοσοφικής αυτής σχολής σε όλες τις εποχές, είναι να ζει κανείς σύμφωνα με την φύση του, η οποία τον ωθεί στην Αρετή, το υπέρτατο καλό, το αντίστοιχο της «Αταραξίας» των Επικούρειων· Για τους στωικούς η ανθρώπινη ψυχή είναι κοινό σε όλους και διαπερνά τα πάντα, ανήκει στο όλον[29]. Η ύπαρξη ανήκει στην φύση και εμείς θα πρέπει να ζούμε σύμφωνα με τις υποταγές της. Για να μπορέσει ο άνθρωπος να είναι ευτυχής πρέπει να κατανοήσει τους νόμους του σύμπαντος και να συμμορφωθεί με αυτούς. Έτσι λοιπόν καταλήγουν στο :

«*Το κατά Φύσιν ζην, ταυτό του κατ' Αρετήν ζην*»[30]

,την σημαντικότητα του να ζει κανείς σύμφωνα με την φύση του.

[26]Ματσούκας, *Ιστορία Της Φιλοσοφίας* , 276.
[27] Ζωγραφίδης, *Επίκουρος*,299.
[28]Ματσούκας, *Ιστορία Της Φιλοσοφίας*,257.
[29] Sharples, *Στωικοί, Επικούρειοι Και Σκεπτικοί*, 121.
[30]Ματσούκας, *Ιστορία Της Φιλοσοφίας*, 259.

Σημαντική διαφορά μεταξύ των Επικούρειων και των Στωικών είναι η έννοια του κενού και της ανυπαρξίας. Οι επικούρειοι στηρίζουν πως το κενό και τα άτομα είναι υπαρκτά, ενώ οι στωικοί, απορρίπτουν το κενό. Όλα τα μόρια όλου του κόσμου, κάθε ατομική ύπαρξη υπάρχει και είναι μέρος του ευρύτερου συνόλου. Δεν υπάρχει ανυπαρξία γιατί εμείς αποτελούμαστε από άτομα που απλά μεταβάλλουν την ενέργειά τους, με την κίνηση τους. Υπάρχει μια συνεχόμενη αναγέννηση και ανακύκλωση όλου του κόσμου[31].

Έτσι λοιπόν εφόσον το σύμπαν είναι αιώνιο και εμείς κομμάτι του, είμαστε και εμείς αιώνιοι. Φυσικά δεν εννοούν αθάνατοι, αλλά εμείς, ως θραύσματα του κόσμου αυτού απλά περνάμε σε ένα άλλο επίπεδο του κόσμου

Λέει ο Επίκτητος:

«…ο θάνατος δεν μας πηγαίνει από την παρούσα κατάσταση στην ανυπαρξία, αλλά στην ανυπαρξία της παρούσας κατάστασης. Δηλαδή δεν θα υπάρχω πια; - Δεν θα είσαι αυτό που είσαι αλλά κάτι άλλο που θα το χρειάζεται τότε ο κόσμος».[32]

Δεν θα πρέπει λοιπόν να φοβόμαστε τον θάνατο και να απασχολούμε τον νου μας με τον φόβο της ανυπαρξίας, οφείλουμε να καταλάβουμε την φύση μας , να ζούμε βάση αυτής και να ζούμε την καλύτερη ζωή μας.

Η εν λόγω εργασία θα ασχοληθεί με την Νέα Στοά στην ρωμαίικη και τον κύριο εκπρόσωπό της, φιλόσοφο Σενέκα. Ο ρωμαίικός στωικισμός του πρώτου μ.Χ. αιώνα δεν ήταν απλά μια θεωρητική πραμάτεια αλλά μια πίστη πως η θεωρία μπορεί να προσφέρει πραγματική παρηγοριά στα πλήγματα της ζωής, στην πληγή της θνητότητας[33].

4.2.1. ΣΕΝΕΚΑΣ, ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΣΥΝΤΟΜΙΑΣ ΤΗΣ ΖΩΗΣ

Στο έργο «Περί της συντομίας της ζωής», ο Σενέκας στέλνει επιστολή σε έναν φίλο του, με σκοπό και επιθυμία να βοηθήσει τον φίλο του να ζήσει μια ευτυχισμένη ζωή και όπως ο ίδιος το ορίζει απλά να ζήσει και όχι να υπάρχει. Το ζήτημα του θανάτου στο συγκεκριμένο

[31]Ματσούκας, *Ιστορία Της Φιλοσοφίας*, 262.
[32] Δημήτρης Λιαρμακόπουλος,«*Εμείς Και Οι Στωικοί Σήμερα, Ή Προς Τους «Εκ Της Στοάς»»,* Κήπος Θεσσαλονίκης (2015), http://epicuros.net/new/87_EMEIS-KAI-OI-STWIKOI-SHMERA-H-pros-toys-%C2%ABek-ths-Stoas%C2%BB
[33] Seneca, *Περί Της Συντομίας Της Ζωής*, 13.

χωρίο λειτουργεί ως υπενθύμιση του χρόνου. Του περιορισμένου χρόνου της ανθρώπινης ζωής και την αξία αυτού.

Ο Σενέκας επικαλείται την ανθρώπινη φύση όπου οι άνθρωποι πιστεύουν πως ο χρόνος που τους δίνεται είναι λίγος και η ζωή μικρή. Ο χρόνος όμως και η ζωή δεν είναι μικρή αναλόγως την χρήση που θα της κάνει κανείς

"Η ζωή στους ανθρώπους φαίνεται σύντομη ενώ στην πραγματικότητα η ζωή αν της φερόμαστε με περίσκεψη και φειδώ θα είναι αρκετά μεγάλη και ικανοποιητική. Οι άνθρωποι ζουν σαν να πρόκειται να ζουν για πάντα , αναβάλλουν διαρκώς την ανάπαυση τους και την ενασχόληση τους με την φιλοσοφία προς το τέλος της ζωής τους, ξεκινάνε να κάνουνε πράγματα για την πνευματική τους υγεία προς το τέλος της ζωής τους σαν να έχουν εξασφαλισμένο το πόσα χρόνια θα ζήσουν[34]".

Έτσι λοιπόν οι άνθρωποι περνάνε τις ζωές τους σπαταλώντας τον χρόνο τους σε αυτό που και οι Επικούρειοι χαρακτηρίζουν κενές ηδονές. Ασχολούνται με την απόκτηση πλούτου και δόξας, επιρροής, μαζεύουν αχρείαστες ηδονές , τρώγοντας και πίνοντας δίχως μέτρο, αναλωνόμενοι μέσα στις ζωές των άλλων χωρίς να κοιτάνε τις δικές του, χωρίς να μαθαίνουν και να ζουν για τους ίδιους.

"η ζωή που μας δόθηκε δεν είναι σύντομη, εμείς την κάνουμε να είναι τέτοια, δεν μας είναι λίγη, αντίθετα εμείς την ξοδεύουμε σπάταλα[35]"

Οι άνθρωποι ζούνε προσπαθώντας διαρκώς να αποκτήσουν αρκετά εφόδια έτσι ώστε όταν ο χρόνος τους δοθεί, αφού τα έχουν κατακτήσει τα πολυπόθητα πλάνα θεωρητικά αγαθά , να ζήσουν. Το κυνήγι αυτό όμως είναι μάταιο, οι κενές επιθυμίες προκαλούν περισσότερες κενές επιθυμίες και ο άνθρωπος διαρκώς κυνηγάει. Ζούνε με την λογική ότι κάποια στιγμή θα ζούνε για εκείνους, ενώ θα έπρεπε κάθε μέρα να είναι η δική τους ζωή.

"*Ο άνθρωπος διαρκώς παρακαλεί να του δοθεί λίγος χρόνος ακόμα ενώ με τον χρόνο που ήδη του δόθηκε δεν έχει κάνει τίποτα αξιόλογο και αρετό, με τον τρόπο αυτό δεν ζει πολύ,απλά υπάρχει για πολύ".*

«Έχετε όλους τους φόβους των θνητών και όλες τις επιθυμίες των αθανάτων.[36]»

[34] Seneca, *Περί Της Συντομίας Της Ζωής*, 11.
[35] Seneca, *Περί Της Συντομίας Της Ζωής*, 19.
[36] Seneca, Περί Της Συντομίας Της Ζωής, 27.

«Οι περισσότεροι άνθρωποι βρίσκουν ότι η ζωή τους εγκαταλείπει όταν οι ίδιοι αισθάνονται ότι είναι έτοιμοι να αρχίσουν να ζουν.[37]»

Το να ζούμε είναι μια άλλη διαδικασία , όλο το υπόλοιπο είναι χρόνος.

Ο θάνατος λοιπόν , το τέλος του δοσμένου χρόνου, πρέπει να αποτελεί κινητήριο δύναμη για το πνεύμα του ανθρώπου. Αυτό προϋποθέτει την γνώση και αναγνώριση του θανάτου, ο φόβος προς εκείνον είναι άσκοπος. Όταν ο άνθρωπος αναγνωρίζει την θνητή και ευάλωτη φύση του και δεν έχει ονειροπολήσεις περί αθανασίας της ψυχής και απεριόριστου χρόνου μπορεί να ξεκινήσει την ενασχόληση του με τον εαυτό του. Η υπενθύμιση του τέλους έχει αφυπνιστική ιδιότητα και χρήση.

Σύμφωνα λοιπόν με τον Σενέκα σκοπός του ανθρώπου είναι να μάθει να ζει και πως να πεθάνει. Για να το μάθει κανείς αυτό χρειάζεται η ενασχόληση του με την φιλοσοφία και την γνώση του εαυτού του, να ζει μια ζωη «κατά φύσιν».

« Ό,τι προσφέρει η φιλοσοφία είναι πέρα από την φθορά και την βλάβη που προκαλεί ο χρόνος[38]»

« Από όλους τους ανθρώπους μόνο όσοι βρίσκουν χρόνο να τον αφιερώσουν στην φιλοσοφία σχολάζουν, μόνο αυτοί ζουν πραγματικά[39].»

Οι στωικοί χωρίζουν την ζωή σε τρεις περιόδους, παρελθόν ,παρόν, μέλλον και προτείνουν πως κάθε περίοδος θα πρέπει να αξιοποιηθεί. Αυτή που υπήρξε κάποτε, που είναι ασφαλής

- Αυτή που υπάρχει τώρα , που είναι σύντομη
- Αυτή που θα υπάρξει, που είναι αβέβαιη.

Ο άνθρωπος ξεκινώντας από το παρελθόν , το οποίο πλέον είναι ασφαλές και στέρεο, δεν αλλάζει, θα πρέπει να εξετάζουν τις ζωές τους. Πολλοί δεν κοιτούν το παρελθόν γιατί τους κάνει να λυπούνται ή φοβούνται την αναπόληση παλιών χαρών , παθών ή λυπών. Το παρελθόν όμως είναι το πιο χρήσιμο. Η φιλοσοφία, όλοι οι σοφοί, θα σε διδάξουν πως θα πεθάνεις, κανένας δεν θα σπαταλήσει τα χρόνια σου, ο κάθε φιλόσοφος θα σε εμπλουτίσει με τα δικά του, με τις γνώσεις του. Η φιλοσοφία είναι ο μόνος τρόπος να επιμηκύνεις την ζωή σου και να την ανυψώσεις σε "αθανασία". Αθανασία με την έννοια της ευδαίμων ζωής.

[37] Seneca, Περί Της Συντομίας Της Ζωής, 17.
[38] Seneca, Περί Της Συντομίας Της Ζωής, 12.
[39] Seneca, Περί Της Συντομίας Της Ζωής, 77.

4.2.2.ΣΥΝΟΠΤΙΚΑ

Η θεωρητική βάση του έργου "Memento mori", μέσω των ιδεών των Επικούρειων και των Στωικών επικεντρώνεται μέσω των Επικούρειων στο να αφήσει ο άνθρωπος πίσω τον παράλογο φόβο του επικείμενου θανάτου και μέσω του Στωικού Σενέκα στο πως θα πρέπει ο άνθρωπος να εκμεταλλεύεται και να αξιοποιεί το ενδιάμεσο, της γέννησης και του θανάτου του. Το ενδιάμεσο είναι η ζωή που μπορεί να μεταφραστεί σε χρόνο. Σκοπός και των δυο φιλοσοφικών αυτών ρευμάτων είναι η απαλλαγή του ανθρώπου από τον πόνο και η κατάκτηση της ευτυχίας, μιας ζωής με νόημα και αξία.

5.MEMENTO MORI

Όπως αναφέρθηκε και παραπάνω σκοπός αυτής της εργασίας είναι, το οπτικοακουστικό υλικό που θα προκύψει να λειτουργήσει ως "Memento mori". Η φράση αυτή που πηγάζει από την αρχαία Ρώμη, μεταφρασμένη από τα λατινικά σημαίνει, «θυμήσου, θα πεθάνεις[40]» Σύμφωνα με την ιστορία η φράση ξεκίνησε από μια εθιμοτυπική τελετουργία στην αρχαία Ρώμη όπου ύστερα από την νικητήρια επιστροφή των πολεμιστών, οι συμπολίτες τους, τους απέδιδαν τιμές ηρώων. Οι στρατηγοί ανέβαιναν πάνω σε ένα άρμα κάνοντας τον γύρο της πόλης, τον γύρο του θριάμβου. Στο άρμα μαζί τους υπήρχε πάντα ένας σκλάβος που είχε την υποχρέωση να επαναλαμβάνει στους τιμώμενους την φράση "Memento mori". Ο λόγος ήταν για να θυμούνται την θνητή τους φύση και να μην παρασυρθούν στην αλαζονεία λόγω των τιμών και των εγκωμίων της στιγμής εκείνης. [41]

Η λειτουργία αυτής της φράσης δεν είναι για να προξενήσει τον φόβο του θανάτου στους θνητούς αλλά αντίθετα, θέλει να λειτουργήσει ως μια αφύπνιση της ύπαρξης, να προκαλέσει την συνείδηση της θνητότητας του ανθρώπου.. Η θνητότητα είναι το μοναδικό αναπόσπαστο κομμάτι της ύπαρξης. Ο χρόνος είναι πεπερασμένος και δανεικός, δεν επιστρέφεται ούτε επιστρέφει, ο άνθρωπος λοιπόν έχει ως υποχρέωση μέσα σε αυτό το πλαίσιο να δράσει με σκοπό την κατάκτηση της καλύτερης ζωής του. Θέλει να υπενθυμίσει πως είμαστε ένα ων εφήμερο, και δεν θα πρέπει να είμαστε ούτε άπληστοι, ούτε σπάταλοι με τον χρόνο αυτόν. Την ιδέα αυτή την χρησιμοποιούν, όπως θα δούμε και παρακάτω, οι Στωικοί και

[40] Literally 'remember (that you have) to die', Oxford English Dictionary, Third Edition, June 2001.
[41] Paula Landart*, Finding Ancient Rome: Walks in The City* (Kindle. 22 January 2015), 87, google books.

οι Επικούρειοι φιλόσοφοι, με διαφορές μεταξύ τους αλλά με κοινό σκοπό, την ευδαιμονία του ανθρώπου, την κατάκτηση της γαλήνης. Το μόνο πεπρωμένο είναι ο θάνατος , προφυλάσσοντας την ζωή σου από τον θάνατο τον προφυλάγεις και από την ζωή[42]. Πρέπει να θυμάσαι την ευάλωτη σου φύση ως θνητός για να μπορείς να ζεις πραγματικά. Το «Memento mori» είναι η ιδέα, πως η αναγνώριση του θανάτου, μπορεί να σώσει την ζωή μας.

Η ιδέα λοιπόν του «Memento Mori» έχει υπάρξει ανά τους αιώνες σε διάφορα έργα τέχνης, και έχει αποτελέσει θεματολογία από την Αρχαία περίοδο μέχρι και στους σύγχρονους και νέους καλλιτέχνες. Το θέμα αυτό είναι τόσο οικουμενικό, που ξεφεύγει από τα πλαίσια του χρόνου και των συνθηκών, είναι πάντοτε επίκαιρο. Έτσι λοιπόν και αυτό, σκοπεύει στο να λειτουργήσει μέσα στο πλαίσιο αυτό, με μια νέα αισθητική και να δώσει στον θεατή μια αφυπνιστική εμπειρία.

Κατά κύριο λόγο τα έργα «Memento mori» λειτουργούν με συμβολισμούς, τα βασικότερα σύμβολα αυτών είναι , οι κλεψύδρες, οι σκελετοί και τα κρανία, οι αποτυπώσεις του χάρου με το δρεπάνι του[43].

6.ΕΠΙΡΡΟΕΣ

Το έργο αυτό έχει βασιστεί για την δημιουργία του σε μια συνειρμική προσέγγιση, που καθώς αναπτυσσότανε η θεωρητική βάση, υπήρξε χώρος οπτικοποίησης των ιδεών εκείνων. Φυσικά όμως προγενέστερα έργα έχουν συμβάλει στις εικαστικές επιρροές και στο τελικό αποτέλεσμα του έργου.

6.1 «Η ΕΒΔΟΜΗ ΣΦΡΑΓΙΔΑ» ΚΑΙ "IKIRU"

Θα μπορούσαμε να μιλήσουμε για διαφορετικές προσεγγίσεις της ζωής ανάμεσα σε δυο ταινίες, Την «Έβδομη σφραγίδα» του σκηνοθέτη Ingmar Bergman,1957 και την ταινία "Ikiru" του Akira Kurosawa, 1952.

Εβδόμη σφραγίδα :

[42] Yalom*, Στον Κήπο Του Επίκουρου*, 47.
[43] "*Memento Mori"* Museum of Art and Archaeology." https://maa.missouri.edu/gallery/memento-mori.

Πρόκειται για την ιστορία του ιππότη Αντώνιο Μπλοκ που μαζί με τον ιπποκόμο του, Γιονς επιστρέφουν μετά τις σταυροφορίες στην πατρίδα τους. Στον δρόμο της επιστροφής συναντούν τον θάνατο, ο οποίος έχει έρθει με σκοπό να πάρει τον πρωταγωνιστή Αντώνιο μαζί του. Ο ίδιος αρνείται και προτείνει στον Θάνατο να παίξουν μια παρτίδα σκάκι με έπαθλο την ζωή του. Η παρτίδα κόβεται στην μέση και την συνεχίζουν στην διάρκεια της ταινίας. Η ταινία πραγματεύεται τα υπαρξιακά προβλήματα του ιππότη και τον φόβο του για την πορεία προς το τέλος της ζωής.

Εικόνα 1 Στιγμιότυπο της ταινίας «Seven Seal», Bergman. Ο θάνατος.

Εικόνα 2 Στιγμιότυπο της ταινίας «Seven Seal»,Bergman. Το σκάκι.

Ikiru :

Η ταινία ακολουθεί την ζωή του Kanji Watanabe, ενός μεσήλικα άνδρα ο οποίος έχει ζήσει μια μονότονη ζωή, δουλεύοντας και κάνοντας την ίδια ακριβώς γραφειοκρατική δουλειά επί 30 χρόνια. Στην ταινία ο πρωταγωνιστής μαθαίνει πως έχει καρκίνο στο στομάχι και του απομένει χρόνος ζωής λιγότερο από έναν χρόνο. Έτσι ο Kanji, αποδεχόμενος την τραγική του κατάσταση αλλάζει την ζωή του και προσπαθεί να βρει το νόημα της ύπαρξης του.

Εικόνα 3 Στιγμιότυπο της ταινίας Ikiru, kurosawa. Οι τελευταίες του στιγμές.

Εικόνα 4 Στιγμιότυπο της ταινίας Ikiru, kurosawa. Ο πρωταγωνιστής στην δουλειά του.

Σε αυτές τις δυο ταινίες η ζωή και ο θάνατος είναι τα δυο βασικά και μοναδικά θέματα που δείχνουν να έχουν αξία. Και στις δυο ταινίες οι πρωταγωνιστές βρίσκονται κοντά στο τέλος της ζωής τους και προσπαθούν να βρουν το νόημα της ύπαρξης. Η έννοια του θανάτου αποτελεί κινητήριο δύναμη για ζωή.

Η ειδοποιός διαφορά είναι πως στην έβδομη σφραγίδα ο πρωταγωνιστής, αφού γνωρίζει τον θάνατο ουσιαστικά τον αρνείται. Προσπαθεί να τον ξεγελάσει τον θάνατο, βάζοντας τον να παίξουν την ζωή του σε μια παρτίδα σκάκι, να διαπραγματευτεί την αδιαπραγμάτευτη θνητότητα του. Τον ιππότη απασχολούν θέματα υπαρξιακά, γιατί ζούμε, γιατί υπάρχουμε, τι είναι ο θάνατος, τι είναι ο Θεός. Στην ταινία Ikiru ο πρωταγωνιστής δέχεται την μοίρα του και προσπαθεί με τον όσο χρόνο του έχει απομείνει να κάνει κάτι αξιόλογο. Κινείται ανάμεσα στις ηδονές μέχρι να βρει εν τέλει το νόημα στο να κάνει κάτι χρήσιμο, να αφήσει κάτι πίσω του. Αυτοσκοπός γίνεται η ίδια η ζωή, αναλωμένος από την καθιστική και μάταιη μέχρι στιγμής ύπαρξή του.

Οι ταινίες αυτές αποτελούν ξεκάθαρο παράδειγμα της χρήσης του "memento mor" στην τέχνη. Στοχεύουν ακριβώς στο ίδιο πράγμα, την αφύπνιση του θεατή. Το παράδειγμα αποτελεί και την άποψη των Στωικών και των Επικούρειων για την αλαζονεία των ανθρώπων ως προς την διάρκεια και την χρήση της ζωής τους. Στην ταινία του Bergman βλέπουμε πως ο ιππότης στοχεύει σε αυτά που οι Στωικοί και Επικούρειοι προσπαθούν να διδάξουν, πως μόνο η φιλοσοφία μπορεί να ανακουφίσει τον άνθρωπο από τον πόνο του τέλους. Οι Στωικές θεωρήσεις περί τρόπου της ζωής είναι πιο ξεκάθαρες στην ταινία του Kurosawa, όπου μόνος στόχος είναι έστω αυτός ο φαινομενικά χρόνος να αξιοποιηθεί.

Οι ταινίες αυτές αποτέλεσαν άμεση επιρροή, για το τελικό έργο «Memento mori».Μέσα από την έβδομη σφραγίδα, έγινε ξεκάθαρο η αναγκαιότητα προσωποποίησης του θανάτου και κατ' επέκταση της ζωής, μέσω της βασικής φιγούρας του έργου.

Η ταινία Ikiru , έδωσε την έμπνευση για την αναζήτηση της τοποθεσίας 2 που θα δούμε παρακάτω. Έναν χώρο φορτωμένο που να μπορεί να συμβολίσει τις εμπειρίες και τα πάθη της ανθρώπινης ζωής. Επιπροσθέτως ενέπνευσε την βιντεοσκόπηση του επιταφίου, και του χορού.

Εικόνα 5 Στιγμιότυπο της ταινίας «Ikiru»

Εικόνα 6 Στιγμιότυπο της ταινίας «Memento mori»

Εικόνα 7 Στιγμιότυπο της ταινίας «Ikiru»

Εικόνα 8 Στιγμιότυπο του έργου «Memento mori»

Εικόνα 9 Στιγμιότυπο της ταινίας «Ikiru»

Εικόνα 10 Στιγμιότυπο του έργου "Memento mori"

6.2 BILL VIOLA.

Μια ακόμα επιρροή υπήρξε το έργο Nantes Triptych του videoartist Bill Viola Το έργο αυτό ακολουθεί το κατά βάση μεσαιωνικό μοτίβο του τρίπτυχου. όπου, είναι ένας πολύ συχνός τρόπος αποτύπωσης της έννοιας της ζωής και του θανάτου κυρίως στην θρησκευτική δυτική τέχνη[44].Στην αριστερή πλευρά βλέπουμε μια γυναίκα σε φυσιολογικό τοκετό και στην δεξιά η μητέρα του κοντά στον θάνατο στο νοσοκομείο. Το κεντρικό βίντεο παρουσιάζει έναν άντρα να επιπλέει στο νερό. Ο Viola επιλέγει τον τρόπο αυτό να κάνει λόγο για τον κύκλο της ζωής και είναι και ο δικός του τρόπος να αντιμετωπίσει τον θάνατο της μητέρας του[45].

Με αφορμή το έργο αυτό του διακεκριμένου καλλιτέχνη στο στερέωμα της video art, το έργο «Memento mori» επηρεάστηκε και χρησιμοποιεί το μοτίβο του τρίπτυχου, θέλοντας να γίνει πιο σαφής ο διαχωρισμός μεταξύ αρχή, μέσης και τέλους της ζωής. Η οθόνη νοητά χωρίζεται στα τρία, έχοντας την ζωή και τον θάνατο στις δύο άκρες , δημιουργώντας στο κέντρο ένα έντονο φως, που συμβολίζει το βίωμα της ύπαρξης, την βίωση του βίου.

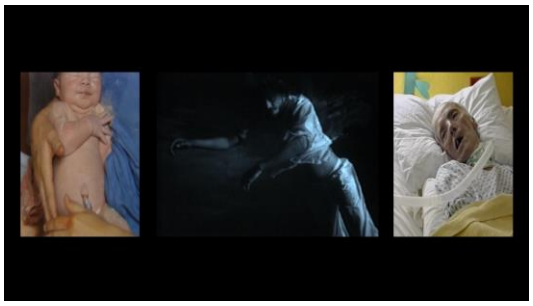

Εικόνα 11. Bill Viola, Nantes Triptych,1992

Εικόνα 12. Σπουδή του «Memento mori»

[44] Elizabeth Manchester
September 2000 Tate, ''Nantes Triptych', Bill Viola, 1992', Tate, ημερομηνία πρόσβασης 4 Οκτώβριος 2019, https://www.tate.org.uk/art/artworks/viola-nantes-triptych-t06854.

[45] Ingrid Rowland ,7δεκεμβριου 2018 "Bill Viola / Michelangelo: Scenes from the Extremities of Life | Blog | Royal Academy of Arts," accessed October 4, 2019, http://www.royalacademy.org.uk/article/bill-viola-michelangelo-ingrid-rowland-birth-death.

6.3 FRIDA KAHLO

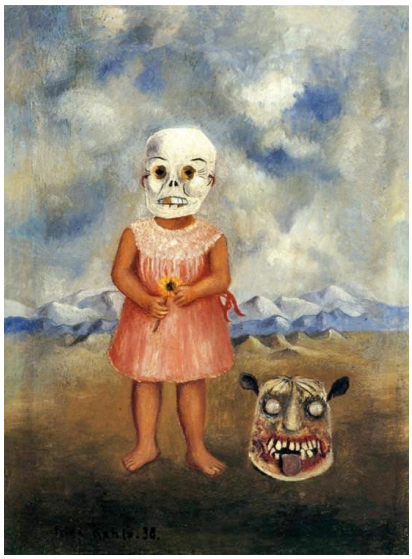

Εικόνα 13 Girl with Death Mask, 1938, Frida Kahlo

Εικόνα 14 Στιγμιότυπο του έργου «Memento mori»

Ο πίνακας «Κορίτσι με νεκρική μάσκα», είναι έργο της Μεξικανής ζωγράφου Frida Kahlo, δημιουργημένος το 1938. Το έργο πιστεύεται πως είναι η ίδια η καλλιτέχνης φορώντας μια νεκρική μάσκα, η οποία συμβολίζει την Μεξικάνικη εορτή, των Ημέρα των νεκρών, όπου ο κόσμος κατακλύζει τους δρόμους φορώντας τέτοιες μάσκες. Το λουλούδι που κρατάει είναι επίσης σύμβολο της εορτής εκείνης, τοποθετείται εκείνη την ημέρα στους τάφους ως ‘ένδειξη αυτής της γιορτής . Η ημερά των νεκρών δεν είναι μέρα θρήνου αλλά γιορτή θανάτου. Έτσι λοιπόν αυτός ο πίνακας έδωσε έμπνευση στην χρήση της μάσκας στο έργο “Memento mori” ώστε να συμβολιστεί ο θάνατος έναντι της ζωής. Βασικό ρόλο έχει παίξει και ο χώρος στον οποίο βρίσκεται το κορίτσι, όπου είναι ένας ανοιχτός κενός χώρος, ιδιαιτέρως παράδοξος για το μικρό κορίτσι να βρίσκεται μόνο του εκεί. Έτσι δημιουργήθηκε η ίδια ανάγκη εύρεσης μιας τοποθεσίας σε ανοιχτό χώρο , η ανάγκη έκπληξης που υπάρχει εκεί η ζωή μόνη της.

7. ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ

Στο παρακάτω κεφάλαιο θα αναλυθεί η μεθοδολογία που ακολουθήθηκε για την δημιουργία του βίντεο και την εκπόνηση της γραπτής εργασίας που το στηρίζει.

Για την ολοκλήρωση του έργου χρειάστηκε ο ορισμός και το χώρισμα της πρακτικής και θεωρητικής εργασίας σε στάδια. Περιγραφικά τα στάδια ακολούθησαν την παρακάτω πορεία.

1. Καθορισμός στόχου του βίντεο
2. Έρευνα στο φιλοσοφικό επίπεδο
3. Καθορισμός προσέγγισης
4. Δημιουργία μιας θεωρητικής βάσης
5. Δημιουργία ενός πρότυπου σεναρίου
6. Υλοποίηση

Η υλοποίηση χωρίστηκε σε

1. Επιλογή υφολογικού χαρακτήρα
2. Επιλογή βασικού χαρακτήρα
3. Αναζήτηση και καθορισμός τοποθεσιών λήψεων
4. Καθορισμός του μουσικού που θα αναλάμβανε την ηχητική επένδυση
5. Πρακτική υλοποίηση, λήψη και επεξεργασία του υλικού

Τα στάδια αυτά δεν υπήρξαν σαν ανεξάρτητες μονάδες αλλά το καθένα αλληλοεπιδρούσε με το άλλο για την παραγωγή του τελικού έργου, οπτικοακουστικού υλικού και θεωρητικής εργασίας.

Εξέλιξη ιδέας

Βασική ιδέα της εργασίας ήταν η δημιουργία ενός βίντεο που θα πραγματευόταν το ζήτημα της ζωής και του θανάτου, του είναι και του μη είναι. Το θέμα αυτό έχει απασχολήσει όλους τους ανθρώπους λιγότερο ή περισσότερο και έχει αποτελέσει ζήτημα σε κάθε φιλοσοφική σχολή. Είναι ένα θέμα που δεν μπορεί να αφήσει αδιάφορο κανένα άτομο. Έχουν υπάρξει πάρα πολλές ερμηνείες του θανάτου και της ζωής ανά τους αιώνες. Από τον αρχαίο κόσμο μέχρι και σήμερα, κάποιες παρουσιασμένες απόψεις είχαν είτε θεολογικό χαρακτήρα, είτε βασισμένο στην φυσική του κόσμου είτε σε πλαίσια θεωρητικά σε σχέση με το νόημα της

ζωής ή το μη νόημα αυτής. Το πρώτο λοιπόν στάδιο ήταν ο καθορισμός του στόχου της εργασίας και την εύρεση της ανάλογης θεωρίας.

Έτσι λοιπόν μετά από έρευνα, στόχος του έργου ορίστηκε η λειτουργία του ως «memento mori» , «να θυμάσαι, θα πεθάνεις», φράση που αποσκοπεί στην υπενθύμιση του ανθρώπου για την θνητή του φύση και την παρότρυνση του να ζήσει χωρίς όμως την ματαιοδοξία του ανθρώπινου είδους. Ορίζει πως κανείς δεν είναι υπεράνω του θανάτου και όλοι οφείλουν να ζήσουν την καλύτερη ζωή τους, εξαλείφοντας ευχές αιώνιας ζωής και κενών αναγκών εφόσον η μόνη βέβαιη κατάληξη όλης της ανθρώπινης ύπαρξης είναι η ανυπαρξία , το είναι και το μη είναι.

Στη συνέχεια αναζητώντας φιλοσοφικές θεωρίες και στοχαστές που έχουν ασχοληθεί με το ζήτημα του θανάτου , περιορίστηκε η θεωρητική βάση στις αρχές των Επικούρειων και Στωικών φιλοσόφων όπως έχουν αναπτυχθεί στο παραπάνω κεφάλαιο.

Δημιουργία του έργου

Πρώτο σημείο στην υλοποίηση του έργου στάθηκε η δημιουργία ενός πολύ βασικού σεναρίου, το οποίο μαζί με τις γνώσεις από το θεωρητικό κομμάτι θα συνέδεαν και θα δημιουργούσαν ένα βίντεο που να πετυχαίνει τους καθορισμένους στόχους του και έχει ένα άρτιο αισθητικό αποτέλεσμα.

Απαραίτητη κρίθηκε η δημιουργία ενός βασικού χαρακτήρα που συμβόλιζε το «είναι» και το «μη είναι», την ζωή και τον θάνατο. Ο χαρακτήρας αυτός είναι η κεντρική φιγούρα της κοπέλας ,που φορώντας την μάσκα συμβολίζει το μη είναι , την ανυπαρξία, το κενό, τον θάνατο, ενώ όταν βλέπουμε το πρόσωπό της είναι η ζωή , το όλον , η ύπαρξη.

Ο χαρακτήρας αυτός θα έπρεπε να έχει αμεσότητα με τον θεατή, να μπορεί να τον κοιτάει και να του απευθύνεται. Η χρήση του γυμνού βοηθάει στον σκοπό αυτόν εφόσον η οντότητα που του απευθύνεται είναι στην αρχική πρότυπη μορφή της, ανεπηρέαστη από τα σύγχρονα μέσα και στοιχεία, αγνή και αληθινή.

Στην συνέχεια απαραίτητη κρίθηκε η αναζήτηση τοποθεσιών για τις λήψεις της φιγούρας αυτής. Επιλέχθηκαν τρεις τοποθεσίες που η κάθε μία είχε την δική της σημειολογία.

Τοποθεσία 1.

Η πρώτη τοποθεσία πρόκειται για ένα εγκαταλελειμμένο χώρο. Σκοπός ήταν να βρεθεί ένας χώρος με μια αισθητική που θα μπορούσε να λειτουργήσει σε δίπτυχο για την συνέχιση των πλάνων. Έχοντας κατά νου, την ξαφνική εμφάνιση του χαρακτήρα ήθελα έναν χώρο που να έχει από πίσω κενό, για να μπορέσει σημειολογικά, από εκεί να δημιουργηθεί μια ύπαρξη. Μεγάλη επιρροή για την αναζήτηση ενός τέτοιου χώρου υπήρξε ο πίνακας της Frida Kahlo, όπου το μικρό κορίτσι βρίσκεται σε ένα έρημο και ανοιχτό χώρο. Για λόγους αισθητικούς επιλέχθηκε ένας χώρος που να μπορεί να λειτουργήσει με δυο τρόπους, όπως αυτός. Και κενό, αλλά και διαχωριστικά μεταξύ τους. Έτσι λοιπόν αφού βρέθηκε, αποφασίστηκε το κάδρο και γίνανε οι λήψεις.

Εικόνα 15 Σπουδή χώρου

Εικόνα 16 Σπουδή χώρου

Εικόνα 17 Σπουδή χώρου

Τοποθεσία 2.

Η δεύτερη τοποθεσία είχε ακριβώς τον αντίθετο σκοπό , στοχεύει στην μετάβαση από έναν άδειο φαινομενικά χώρο που εμφανίζεται ο κεντρικός χαρακτήρας να τον μεταφέρει σε έναν χώρο φορτωμένο. Η σκέψη ήταν ο φορτωμένος χώρος να συμβολίσει την μετάβαση στην ζωή με όλες τις εμπειρίες, τα πάθη, τις ηδονές, τον κόσμο. Η χρήση των κάδρων είναι ένας συμβολισμός για κάθε εμπειρία που έχει ο καθένας μας. Ο χαρακτήρας θα κινούταν μέσα σε

αυτόν, όπως και στην ζωή, αντίθετα με την ακινησία που υπάρχει στα προηγούμενα πλάνα. Η αρχική έμπνευση υπήρξε το γραφείο του πρωταγωνιστή της ταινίας Ikiru, χώρος πνιγμένος από πράγματα, όπου ο πρωταγωνιστής είχε στοιβάξει εκεί 30 χρόνια μάταιης ζωής.

Εικόνα 18 Σπουδή χώρου

Εικόνα 19 Σπουδή χώρου

Εικόνα 20 Σπουδή χώρου

Τοποθεσία 3.

Η τρίτη τοποθεσία ήθελε τον χαρακτήρα σε κάποιον χώρο εγκαταλελειμμένο και με κάποιο χάος. Ήθελα σταθερά υλικά για να μπορέσει ο χαρακτήρας μου στα δίπτυχα να παίξει με την κίνηση κα την ακινησία, όχι την φυσική αλλά την μεταβολή από την ζωή σε θάνατο με την αλλαγή της μάσκας. Τις δύο άκρες της ζωής. Μια τοποθεσία η οποία θα φωτιζόταν από μια φωτιστική πηγή δεξιά ή αριστερά για να δημιουργήσει στα τελικά ένα μέσο φωτεινό, όπως ένα πέρασμα στην λαϊκή κουλτούρα του φωτός.

Εικόνα 21 Σπουδή χώρου

Εικόνα 22 Σπουδή χώρου

Εικόνα 23 Σπουδή χώρου

Εικόνα 24 Σπουδή χώρου

Μετά τον καθορισμό λοιπόν του κεντρικού χαρακτήρα, τον τοποθεσιών, του βασικού συμβολισμού της μάσκας και την λήψη των πρώτων πλάνων το βίντεο, το βίντεο εξελίχθηκε παράλληλα με την θεωρητική εργασία. Αυτός ο τρόπος εργασίας χρησιμοποιήθηκε έτσι ώστε καθώς δουλεύονται παράλληλα τα δύο αυτά έργα, να υπάρχει χώρος για μια συνειρμική λειτουργία και μια ελευθεριακή συμβολική οπτικοποίηση της θεωρίας που βασίστηκε.

8.ΣΗΜΕΙΟΛΟΓΙΚΗ ΚΑΙ ΤΕΧΝΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ

Στο επόμενο κεφάλαιο θα παρουσιαστεί και αναλυθεί το βίντεο βήμα-βήμα, και σημειολογικά και ως προς τα τεχνικά χαρακτηριστικά του.

Ο εξοπλισμός που χρησιμοποιήθηκε είναι μια κάμερα, Canon eos 6D, τρίποδο Benro A350FHD1 και τα προγράμματα επεξεργασίας Adobe Premier Pro CC 2019 και Adobe After Effects 2019. Η ηχητική επένδυση προέκυψε ύστερα από συνεργασία με τον συνθέτη ηλεκτροακουστικής μουσικής Αθανάσιο Επιτήδειο, που την ανέλαβε εξ ολοκλήρου, δουλεύοντας και οι δύο παράλληλα για την σωστή δομή και ύφος ενός ενιαίου έργου.

Α. Σκηνή 1

Σημειολογική προσέγγιση

Το βίντεο ξεκινά με το άνοιγμα και κλείσιμο κάποιων λαμπών όπου σε συνδυασμό με τον ήχο θέλει να παραπέμψει σε χτύπο καρδιάς. Ξεκινάμε με μια απλή κεντρική λάμπα, σαν ένας πυρήνας, σαν κεντρικός κορμός αντιπροσωπεύοντας το όλον. Ύστερα γύρω της σε ακανόνιστους ρυθμούς και μεγέθη ανάβουν κι άλλες λάμπες όπου συμβολίζουν όλα τα έμβια όντα , το καθένα στο δικό του μήκος κύματος και ρυθμό. Στην τελευταία φάση της πρώτης σκηνής οι λάμπες επιστέφουν στην πρωταρχική μορφή, στην πρώτη λάμπα που άναψε και συνέχιζε σε όλη την διάρκεια να «χτυπάει». Επιστρέφουν στο όλο ύστερα από μια μικρή ανωμαλία του ρυθμού. Η σκηνή είναι μια συμβολική αναφορά στην γέννηση και τον θάνατο, την ύπαρξη και την ανυπαρξία. Αφού οι μικρές ακαθόριστες λάμπες πάψουν να υπάρχουν (εμείς) το σύμπαν επιστρέφει στην κανονική του μορφή.

Τεχνική προσέγγιση

Οι λήψεις λάβανε χώρα σε εσωτερικό χώρο μπροστά από ένα μαύρο πανί σε απόλυτο σκοτάδι. Στήθηκε ένα τρίποδο και ένα φωτιστικό και χειροκίνητα όσο κατέγραφε η κάμερα, ανοιγόκλεινε ο διακόπτης στο ρυθμό του χτύπου της καρδίας. Στην πορεία αφού ορίστηκε η κεντρική λάμπα στην μετα-παραγωγή οι υπόλοιπες λάμπες αλλάξανε scale, διαμορφώθηκε μέσω του μοντάζ ο ρυθμός τους και διασκορπίστηκαν στο κάδρο.

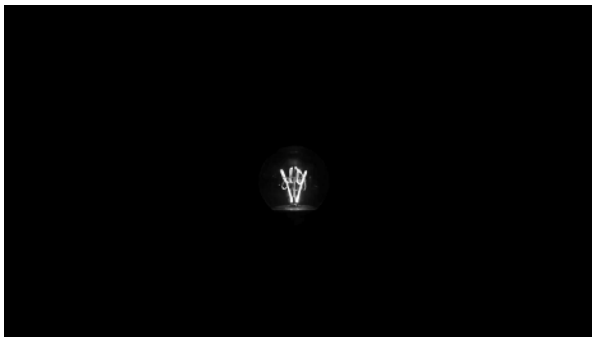

Εικόνα 25 Στιγμιότυπο του έργου «Memento mori»

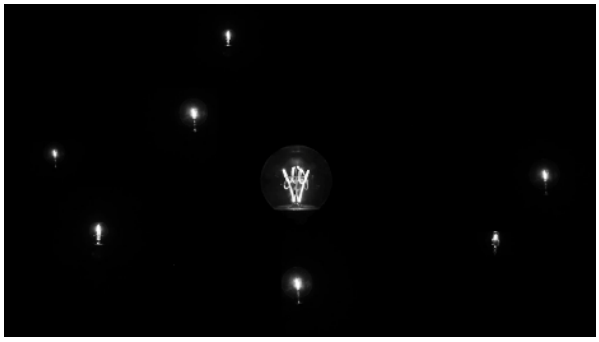

Εικόνα 26 Στιγμιότυπο του έργου «Memento mori»

Ύστερα μέσα από ένα έντονο και απότομο φως περνάμε στο πλάνο της κεντρικής μορφής του βίντεο, η οποία όμως εδώ πολύ γρήγορα συστήνεται στο κοινό και συνεχίζει με τα πρόσωπα πολλών ανθρώπων.

Β. Σκηνή 2

Σημειολογική προσέγγιση

Στην σκηνή αυτή φεύγουμε από το ονειρικό κόσμο των λαμπών και το βίντεο περνάει σε πιο ξεκάθαρους συμβολισμούς και προσωποποιημένο στόχο. Η δεύτερη σκηνή είναι μια εισαγωγή και γνωριμία με τον βασικό χαρακτήρα του βίντεο, Το πρόσωπο του παραμένει στην οθόνη για λίγα δευτερόλεπτα πριν ξεκινήσει η επόμενη σκηνή με το γρήγορο πέρασμα των υπόλοιπων προσώπων. Ο χαρακτήρας κοιτά τον θεατή «στα μάτια». Σκοπός είναι να του απευθυνθεί ώστε το βίντεο να αποκτήσει έναν πιο άμεσο χαρακτήρα. Ο χαρακτήρας αυτός, συμβολίζει το όλον, το είναι, το μη είναι, την ύπαρξη και την ανυπαρξία, την ζωή και τον θάνατο. Αποτελεί μια ενσάρκωση των ιδεών που πραγματεύεται το βίντεο.

Τεχνική προσέγγιση

Η λήψη αυτή αποτελεί πλάνο από τα γυρίσματα στην τοποθεσία 1. Το background είναι υπερφωτισμένο για να τονίσει να υποδείξει την ξεχωριστή αυτή μορφή, σαν κάτι «εξωκοσμικό».

Εικόνα 27 Στιγμιότυπο του έργου «Memento mori»

Γ. Σκηνή 3

Εννοιολογική προσέγγιση

Στα επόμενα πλάνα περνάνε γρήγορα από την οθόνη άνθρωποι όλων των τάξεων και ηλικιών. Η χρησιμότητα του πλάνου αυτού είναι ο θεατής να έρθει πιο κοντά με το βίντεο, να υπάρξει η πρώτη αίσθηση πως αυτό που βλέπει και απευθύνεται σε εκείνον άμεσα και τον εμπεριέχει. Η δεύτερη φάση της σκηνής αυτής δείχνει τους ανθρώπους να μεταβάλλονται σε ένα πλέγμα, αναμεταξύ τους, μεταξύ λευκού, άλλων ανθρώπων και μαύρου. Όπως έχει αναφερθεί η διαδικασία που ακολουθήθηκε για την οπτικοποίηση της ιδέας ήταν μια συνειρμική διαδικασία. Η εικόνα αυτή είναι η οπτικοποίηση μου των λογιών του επίκουρου «Το άθροισμα των ατόμων κάνει την ψυχή». Είναι ο τελευταίος σταθμός πριν την γνωριμία

του θεατή με το κύριο πρόσωπο του έργου, που εμφανίστηκε και ελάχιστα στην αρχή της δεύτερης σκηνής.

Τεχνική προσέγγιση

Τα πρόσωπα που παρουσιάζονται επιλέχθηκαν ώστε να παρουσιάζουν μια ευρεία γκάμα ηλικιών και ύφους. Όλα τα πλάνα έχουν γυριστεί διαφορετικές μέρες, όλα πρωινές ώρες σε όλη την διάρκεια της υλοποίησης του βίντεο. Δεν έχει γίνει χρήση τριπόδου. Μετά το αρχικό φευγαλέο μοντάζ, βλέπουμε τα πρόσωπα σε πλέγμα. Η σκηνή αυτή δημιουργήθηκε στο πρόγραμμα After Effects, όπου αρχικά δημιουργήθηκε ένα πλέγμα με 40 θέσεις για τα βίντεο, τα μαύρα και τα άσπρα κλιπ. Στην πορεία το μοντάζ πραγματοποιήθηκε στο ίδιο πρόγραμμα, μεταβάλλοντας τα σε ακανόνιστους και «τυχαίους» χρόνους ώστε να δημιουργηθεί το παρόν αποτέλεσμα.

Εικόνα 28 Στιγμιότυπο του έργου «Memento mori»

Δ. Σκηνή 4

Εννοιολογική προσέγγιση

Στην σκηνή αυτή ξεκινώντας από έναν κενό χώρο εμφανίζεται μια μορφή δυσδιάκριτη η κάμερα πλησιάζει για να αποκαλυφθεί η ταυτότητα του, η μορφή που έχει δει ο θεατής και στον πρόλογο της δεύτερης σκηνής. Όταν η κάμερα φτάνει αρκετά κοντά ώστε να μπορέσει κάποιος να παρατηρήσει το πρόσωπο εμφανίζεται η μάσκα. Η μάσκα έχει τον συμβολισμό του θανάτου. Από το φαινομενικό κενό εμφανίζεται αυτή η μορφή, ο συμβολισμός της είναι η δημιουργία της ψυχής και της σάρκας ως μια γένεση από το σύμπαν, το όλον, ως κομμάτι του. Αυτή η δημιουργία είναι μια φύση διττή, εμπεριέχει από την ώρα της γέννησης της, ήδη τον

θάνατο. Το μόνο που αποτελεί μια σιγουριά της ύπαρξης της. Παρουσιάζοντας έτσι τις επικούρειες και στωικές ιδέες περί της σιγουριάς και ως μόνου πεπρωμένου του θανάτου.

Τεχνική προσέγγιση

Έχοντας καθορίσει το κάδρο και την τοποθεσία, με την βοήθεια ενός τριπόδου, η κάμερα μετακινούταν πιο κοντά στο σταθερό θέμα. Με το μοντάζ έχει δημιουργηθεί ένα τεχνητό ζουμ. Ο τρόπος αυτός είναι τεχνικά επιλεγμένος για την παράταση του σασπένς και την δημιουργία αγωνίας. Η μουσική σε αυτό το πλάνο διαδραματίζει βασικό ρόλο, εισαγάγει έναν ήχο που πλέον θα ανήκει στην μάσκα αυτή και αντίστοιχα στον θάνατο.

Εικόνα 29 Στιγμιότυπο του έργου «Memento mori»

Εικόνα 30 Στιγμιότυπο του έργου «Memento mori»

.

Εικόνα 31 Στιγμιότυπο του έργου «Memento mori»

Εικόνα 32 Στιγμιότυπο του έργου «Memento mori»

Εικόνα 33 Στιγμιότυπο του έργου «Memento mori»

Ε. Σκηνή 5.

Εννοιολογική προσέγγιση

Ο χαρακτήρας, μεταφέρεται σε έναν νέο χώρο, Πολύ διαφορετικό από τον προηγούμενο. Είναι ένας συμβολισμός για την μετάβαση στην πραγματική, επίγεια ζωή. Χρησιμοποιείται ένας χώρος με πολύ πληροφορία. Τα κάδρα θέλουν να λάβουν συμβολικό χαρακτήρα, προσπαθώντας να σταθούν σαν όλες τις εμπειρίες του ανθρώπου, ο χαρακτήρας με ή χωρίς την μάσκα κινείται μέσα σε αυτόν όπως όλοι οι άνθρωποι κινούνται μέσα στην ζωή. Η χρήση των πλάνων με την μάσκα ενώ κινείται στην ζωή, δηλαδή ως μη ύπαρξη είναι η οπτικοποίηση της Επικούρειας λογικής περί των ατόμων, την ανακύκλωση.

Τεχνική προσέγγιση

Τα πλάνα έχουν γυριστεί με μία σταθερή κάμερα σε τρίποδο. Η πρωταγωνίστρια κινείται μέσα στον χώρο, με συνεννόηση με εμένα , σαν «χορογραφία». Κάθε σημείο που έχει επιλεχθεί έχει από δυο πλάνα, ως «είναι» και ως «μη είναι».

Εικόνα 34 Στιγμιότυπο του έργου «Memento mori»

Εικόνα 35 Στιγμιότυπο του έργου «Memento mori»

Εικόνα 36 Στιγμιότυπο του έργου «Memento mori»

Εικόνα 37 Στιγμιότυπο του έργου «Memento mori»

Εικόνα 38 Στιγμιότυπο του έργου «Memento mori»

Εικόνα 39 Στιγμιότυπο του έργου «Memento mori»

Στ. Σκηνή 6

Σημειολογική προσέγγιση

Η σκηνή αυτή αποτελείται από δυο μέρη. Το πρώτο μέρος είναι η παρουσίαση ενός κενού δρόμου , του ίδιου δρόμου αλλά με μια ακολουθία ανθρώπων στον επιτάφιο. Και στο δεύτερο μέρος χωρίζεται η οθόνη σε δίπτυχο. Ο κενός δρόμος είναι ένας συμβολισμός του θανάτου, του κενού, της ανυπαρξίας. Όλοι βαδίζουμε προς εκείνη την κατεύθυνση χωρίς καμία εξαίρεση. Το τρίτο πλάνο που παρουσιάζεται στο δίπτυχο αυτό, είναι μια πολύ διαφορετική συνθήκη. Πόδια χορεύουν, κάτω πεταμένα χρήματα, έχει ένα πολύ ευχάριστο φόρτιση σε σχέση με την ακολουθία των ανθρώπων. Παρουσιάζονται δυο διαφορετικές οπτικές στην ζωή και πως κανείς θα μπορούσε να την ζήσει και να την απολαύσει. Είναι μια υπενθύμιση της θνητότητας, ανεξαρτήτως των επιλογών του ατόμου. Οι επιλογές όμως είναι εξαρτημένες από την ποιότητα της ζωής αυτής, την ποιότητα και την ευχαρίστηση των ηδονών που καταλήγουν σε έναν ευδαίμον βίο. Η κατάκτηση της Αρετής, της Αταραξίας, της γαλήνης και της ευτυχίας, είναι προσωπικές επιλογές. Σύμφωνα λοιπόν με Επικούρειους και Στωικούς, μόνο γνωρίζοντας και αποδεχόμενοι τον θάνατο θα μπορέσουμε να ζήσουμε μια ζωή απαλλαγμένοι από πάθη και δυστυχία, ο προορισμός του θανάτου θα είναι πάντα εκεί, πριν από μας και μετά από εμάς για τις επόμενες ψυχές.

Τεχνική προσέγγιση

Η σκηνή αυτή είναι το πρώτο από τα δίπτυχα που θα υπάρξουν και στην πορεία του έργου. Το δίπτυχο έχει επιλεχθεί για να χωρίζει την οθόνη στον θεατή ανάμεσα στην βασική θεματική του «είναι» και «μη είναι». Στην μια πλευρά είναι πάντα η ύπαρξη και στην άλλη η ανυπαρξία.

Τα δυο πλάνα του δρόμου έχουν τραβηχτεί την ημέρα του επιταφίου. Η κάμερα ήταν στημένη από την δύση του ηλίου στο συγκεκριμένο σημείο, τραβώντας όλη την περιφορά, τον κενό δρόμο και την πομπή. Το τρίτο πλάνο, είναι πλάνο από μια γιορτή, δεν υπήρξε κάποια σκηνοθεσία.

Εικόνα 40 Στιγμιότυπο του έργου «Memento mori»

Εικόνα 41 Στιγμιότυπο του έργου «Memento mori»

Ζ. Σκηνή 7

Σημειολογική προσέγγιση

Στην σκηνή αυτή υπάρχει μια μεταβολή , του κενού δρόμου στο πλάνο μιας αράχνης. Βλέπουμε σε μοτίβο επανάληψης μια αράχνη να τυλίγει το θύμα που έχει πιάσει. Ύστερα το πλάνο αυτό μεγαλώνει στη οθόνη και βλέπουμε καθαρά τι συμβαίνει. Η σκηνή αυτή έχει επιλεχθεί θέλοντας να συμβολίσει τον θάνατο ως προς σκοπιμότητα της ζωής. Πως όλοι είμαστε κομμάτι του όλου. Η δυναμική αυτού του πλάνου είναι πολύ έντονη, και αρκετά μακάβρια.

Τεχνική προσέγγιση

Το πλάνο αυτό επιλέχθηκε να αντικαταστήσει πρώτα την ανυπαρξία τοποθετώντας το στο ίδιο σημείο. Στην πορεία μέσω του μοντάζ επαναλαμβάνεται σε όλο τον χώρο, μέχρι το τέλος να τον καταλάβει όλο και να γίνει ξεκάθαρο. Το μοτίβο αυτό επιλέχθηκε θέλοντας να μπερδέψει πρώτα το μάτι και ύστερα να γίνει ξεκάθαρη μακαβριότατα και η έντονη παρουσία του πραγματικού θανάτου.

Εικόνα 42 Στιγμιότυπο του έργου «Memento mori»

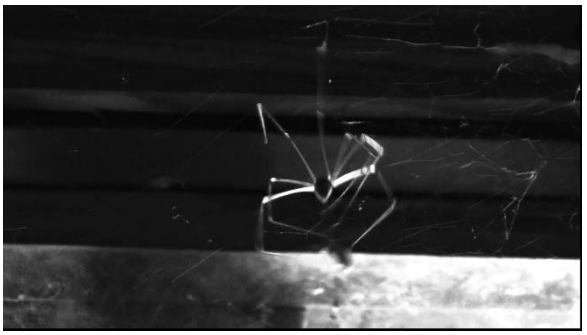

Εικόνα 43 Στιγμιότυπο του έργου «Memento mori»

Η. Σκηνή 8

Σημειολογική προσέγγιση

Στη σκηνή αυτή εμφανίζεται ξανά η βασική μορφή του έργου, σε έναν χώρο κατεστραμμένο από τους ανθρώπους και τον χρόνο. Η πέτρα πίσω της είναι ένα υλικό σκληρό και η ίδια αν και ακίνητη μεταβάλλεται, από την ζωή στον θάνατο. Η σκηνή αποτελεί προ οικονομία του θανάτου του ίδιου του έργου. Η μεταβολή γίνεται μια φορά, ο χαρακτήρας πεθαίνει. «Εν ζωή» περνάει στην σκηνή 9.

Τεχνική προσέγγιση

Το πλάνο έχει γυριστεί στη τοποθεσία 3, με την χρήση τριπόδου. Η πρωταγωνίστρια σταθερή και μεταβάλλεται μεταξύ ανυπαρξίας και ύπαρξης. Συμβολίζει το ίδιο το βίντεο.

Εικόνα 44 Στιγμιότυπο του έργου «Memento mori»

Εικόνα 45 Στιγμιότυπο του έργου «Memento mori»

Θ. Σκηνή 9

Σημειολογική προσέγγιση

Εδώ υπάρχει ένα επίσης πολύ γρηγορά πέρασμα των περασμένων πλάνων του έργου με ενδιάμεσα λευκά έντονα φώτα, ως ένα πέρασμα όλων των αναμνήσεων του βίντεο ως ύπαρξης και αντίστοιχα της ζωής, όπως λέμε την λαϊκή φράση πριν τον θάνατο «περνάει όλη η ζωή μέσα από τα μάτια μου». Είναι σαν το τέλος της ζωής του έργου, μιας που προσπαθεί και το ίδιο να αποκτήσει μια ζωή αντίστοιχα με την πραγματική έμβια. Και τα δυο καταλήγουν στο πέρασμα στο αναπόφευκτο, την ανυπαρξία. Το βίντεο μετά το τέλος του δεν υπάρχει παρά μόνο ως ανάμνηση στους θεατές του.

Τεχνική προσέγγιση

Πρόκειται για ένα γρήγορο μοντάζ , όλων των προηγούμενων πλάνων.

Ι. Σκηνή 10

Σημειολογική προσέγγιση

Η τοποθεσία της σκηνής 8 επανεμφανίζεται πλέον σε τρίπτυχο. Η ίδια μορφή υπάρχει και αριστερά και δεξιά της οθόνης, από την μία στο «είναι» και από την άλλη στο «μη είναι». Στην μέση υπάρχει ένα έντονο φως , η ζωή. Σταθερή ανάμεσα στην γέννηση και την ανυπαρξία. Αυτό το ενδιάμεσο λευκό φως είναι εμείς, ζώντας στο παρόν, είναι η ενέργεια, είναι τα όλον, είναι η ψυχή, είναι τα άτομα του σύμπαντος. Αριστερά και δεξιά οι σάρκες γεννιούνται και πεθαίνουν. Είναι το τέλος του έργου, ο θάνατος της δικής του ύπαρξης. Το τελικό του μήνυμα.

Τεχνική προσέγγιση

Η σκηνή αυτή με την επιλεγμένη της τοποθεσία δημιουργεί έναν τριπλό χώρο, όπως βλέπουμε σε επιρροές από την ιστορία της τέχνης που θέλουν να αποδώσουν την γέννηση, την ζωή και τον θάνατο.

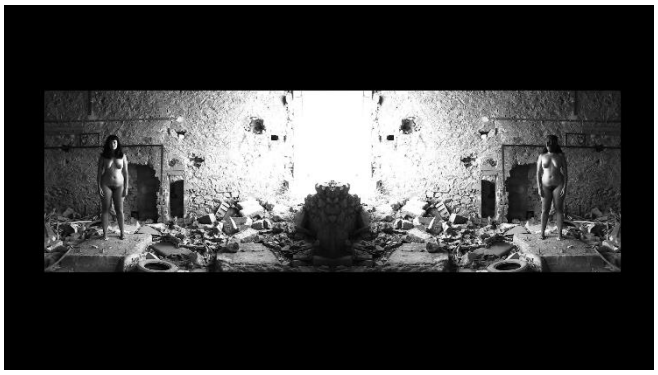

Εικόνα 46 Στιγμιότυπο του έργου «Memento mori»

Κ. Σκηνή 11

Σημειολογική προσέγγιση

Η αρχική τοποθεσία.. Είναι η αντιστοιχία της σκηνής 4, που για πρώτη φορά δημιουργείται η ψυχή του κόσμου. Πλέον και στις δυο πλευρές με την μάσκα. Πέθανε και το βίντεο και η ψυχή. Έχει περάσει στην ανυπαρξία.

Τεχνική προσέγγιση

Η τεχνική προσέγγιση εδώ είναι η επανάληψη των προ ηγηθέντων τριπτύχων. Τα πλάνα έχουν παρουσιαστεί.

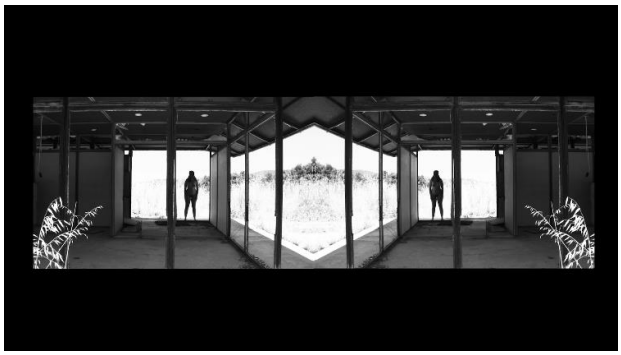

Εικόνα 47 Στιγμιότυπο του έργου «Memento mori»

Λ. Σκηνή 12

Σημειολογική προσέγγιση

Ο επιτάφιος. Ο θρήνος του θανάτου και η πορεία όλων των έμβιων όντως προς αυτόν. Αποτελεί τον επίλογο του έργου. Οι άνθρωποι με τα κεριά και σε ένα κλίμα πένθους.

Τεχνική προσέγγιση

Πρόκειται για την ακολουθία και περιφορά του επιταφίου. Ένα θρησκευτικό έθιμο, θρήνου της ζωής.

Εικόνα 48 Στιγμιότυπο του έργου «Memento mori»

9.ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Βασικό ζητούμενο του έργου ήταν το τελικό αποτέλεσμα να μπορεί να λειτουργήσει ως υπενθύμιση της θνητότητας στον θεατή. Η πρακτική εργασία εξελισσόταν ταυτόχρονα με την θεωρητική και η μια αλληλοεπιδρούσε με την άλλη. Δεν υπήρξε σαφής διαχωρισμός των σταδίων εξέλιξης του έργου. Πολύ μεγάλο ρόλο έπαιξε η ελευθερία που δόθηκε, καθώς εμπλούτιζα τις γνώσεις μου με τις φιλοσοφικές ιδέες των Στωικών και Επικούρειων, στην συνειρμική οπτικοποίηση των γνώσεων αυτό. Το έργο προσπαθεί να είναι άμεσο αλλά αποτελεί κυρίως μια προσωπική έκφραση μου σε σχέση τον θάνατο.

Το έργο δεν εν ακολούθησε τις τυπικές αρχές δημιουργίας ενός βίντεο με την προ παραγωγή και την μεταπαραγωγή ως δυο ξεχωριστές διαδικασίες που ακολουθούν η μια την άλλη. Ο λόγος που συνέβη αυτό είναι αρχικά πως η δημιουργία του οπτικού περιεχομένου έγινε από ένα άτομο και όχι μια ομάδα που θα έπρεπε να συνεννοηθεί για την επίτευξη του στόχου. Η ελευθερία που δόθηκε σε αυτό το κομμάτι, θεωρώ πως παίζει πολύ μεγάλο ρόλο στην εξέλιξη της ιδέας. Επίσης στην μουσική επένδυση, δεν παράχθηκε ένα βίντεο και έπειτα ο συνθέτης καλέστηκε να γράψει ένα έργο πάνω του αλλά ξεκινώντας μαζί, μια παράλληλη εργασία καθώς το έργο εξελισσόταν ώστε να έχει και ο ίδιος την ελευθερία της προσωπικής του έκφρασης.

Κρίσιμα στοιχεία του έργου κρίνονται η επιλογή του βασικού χαρακτήρα, που θα αντιπροσώπευε την ζωή και τον θάνατο, το είναι και το μη είναι , όπου ανάμεσα στις έννοιες αυτές κινείται όλο το έργο. Καθώς και η σωστή ηχητική επένδυση που στόχευε στην ενίσχυση του μυστικιστικού και σκοτεινού χαρακτήρα του έργου. Τα δυο αυτά στοιχεία θεωρώ πως καλύφθηκαν επιτυχώς.

Η θεωρητική βάση που παρουσιάζεται μέσω των Στωικών και των Επικούρειων, πιστεύω πως καλύπτει το γιατί θα πρέπει να αναγνωρίζουμε την θνητή μας φύση και πως αυτό θα μας βοηθήσει στην ζωή μας. Έτσι δημιουργεί την σκοπιμότητα του βίντεο, που προσπαθεί να λειτουργήσει ακριβώς έτσι, ως «Memento mori». Οι φιλοσοφικές αυτές σχολές τονίζουν την σημαντικότητα της αντίληψης πως είμαστε θνητοί, ώστε να μπορέσουμε πραγματικά να ζήσουμε.

Εν κατακλείδι θεωρώ πως το έργο καλύπτει τους προσωπικούς στόχους που τέθηκαν στην αρχή της δημιουργίας του, η ερευνητική εργασία βοήθησε πολύ και στην προσωπική και στην δημιουργική ανάπτυξη εμού και του έργου.

10. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Yalom, Irvin D. *Στον Κήπο Του Επίκουρου, Αφήνοντας Πίσω Τον Τρόμο Του Θανάτου*. Μετάφραση Ανδρίτσου, Ευαγγελία και Ζερβάς, Γιάννης. Αθήνα : Αγρα, 2017.
2. Sharples, Robert. *Στωικοί, Επικούρειοι και Σκεπτικοί, Μια εισαγωγή στην ελληνιστική φιλοσοφία*. Μετάφραση Λυπουρλή, Μαρίνα και Αβραμίδης, Γιάννης. Θεσσαλονίκη: Θύραθεν, 2002.
3. Seneca, L.A. *Περί της Συντομίας της ζωής [De brevitae vitae*]. Μετάφραση Πετρόχειλος Νίκος. Αθήνα : Πατάκη, Ιούλιος 2017.
4. Αβραμίδης, Γιάννης. *Επίκουρος, Κείμενα- Πηγές Της Επικούρειας Φιλοσοφίας Και Τέχνης Του Ζην,* Θεσσαλονίκη: Θύραθεν,11η έκδοση.
5. Ματσούκας, Αθ. Νίκος. *Ιστορία Της Φιλοσοφίας. Αρχαίας Ελληνικής- Βυζαντινής-Δυτικοευρωπαϊκής, Με Σύντομη Εισαγωγή Στη Φιλοσοφία*. Θεσσαλονίκη: Κυριακίδη, 2016.
6. Ζωγραφίδης, Γιώργος. *Επίκουρος, Ηθική, Η Θεραπεία Της Ψυχή.* ,Θεσσαλονίκη: Ζήτρος, Ιούλιος 2009.
7. Λουκρήτιος. *Για Την Φύση Των Πραγμάτων* [De Rerum Natura]. Μετάφραση Αντωνιάδης Θεόδωρος και Χαμέτη, Ρούλα. Θεσσαλονίκη: Θύραθεν, Δεκέμβρης 2005.
8. Λιαρμακόπουλος, Δημήτρης. «*Εμείς Και Οι Στωικοί Σήμερα, Ή Προς Τους «Εκ Της Στοάς»».* Κήπος Θεσσαλονίκης (27 Νοεμβρίου 2015).http://epicuros.net/new/87_EMEIS-KAI-OI-STWIKOI-SHMERA-H-pros-toys-%C2%ABek-ths-Stoas%C2%BB
9. Landart, Paula. *Finding Ancient Rome: Walks in The City*. Google books. Kindle. 22 January 2015. https://books.google.gr/books?id=S-VxBAAAQBAJ&printsec=frontcover&dq=roman+triumph+memento+mori&hl=en&sa=X&ved=0ahUKEwiwuJG66OzkAhWFJ1AKHQAjCl4Q6AEIODAC#v=onepage&q=memento%20mori&f=false
10. "*Memento Mori".* Museum of Art and Archaeology. University of Missouri. Προσπελάστηκε 2 Οκτώβρη 2019. https://maa.missouri.edu/gallery/memento-mori.